

Aanbiedingsbrief Programmabegroting 2018

 gemeente
DE WOLDEN

actief en betrokken

dewolden.nl

Aan de leden van de gemeenteraad

Uw brief van :
Uw kenmerk :
Ons kenmerk :
Bijlage :
Behandeld door: T.N. Kramer
Telefoonnr. : 211

Verzonden op:
Zuidwolde, 19 september 2017

Onderwerp : Aanbiedingsbrief Programmabegroting 2018

Geachte leden van de gemeenteraad,

1. Voorwoord

'Dichtbij & vitaal – op eigen kracht' – 4 jaar verder!

Wij bieden u hierbij de programmabegroting 2018 aan. Deze geeft een vooruitblik op de beleidsvoornemens voor 2018 en op de financiële doorwerking hiervan in de cijfers 2018 – 2021. De begroting betreft een vertaling van de uitkomsten van de kadernota 2018, zoals deze in juni jl. door de raad is behandeld. In deze aanbiedingsbrief gaan we daarnaast in op enkele nagekomen onderwerpen, waarvan de financiële gevolgen niet meer in de primitieve cijfers verwerkt konden worden.

Ondanks dat de begroting een vooruitblik geeft, heeft het college ook de behoefte vooraf per programma een globale terugblik te geven hoe we tot nu toe gedurende de afgelopen jaren zijn gevaren. Vandaar ook de aanhef en verwijzing naar het lopende collegeprogramma boven deze aanbiedingsbrief.

Programma Leefbaarheid

Opbrengsten 4 jaar Programma Leefbaarheid

Binnen het programma Leefbaarheid is de afgelopen vier jaar, afgezet tegen de in het collegeprogramma 'Dichtbij & Vitaal – op eigen kracht' opgenomen ambities, veel gerealiseerd. De Wolden is een aantrekkelijke gemeente om te wonen, te werken en te recreëren.

Er is de afgelopen periode volop ingezet op verbetering van de verkeersveiligheid van onze inwoners, onder andere door de aanleg van nieuwe fietspaden, aanpak verkeersveiligheid N375 en herinrichting van de dorpsstraat in de Wijk.

Bij de uitvoering van het woonplan 2010-2015 is ingezet op betaalbare woonruimte, zowel huur als koop. Door maatwerk te leveren en nieuwe bestemmingsplannen voor de helft in te richten met sociale woningbouw en de andere helft met vrije kavels biedt De Wolden aantrekkelijke woningen voor verschillende prijsklassen. De verlaging van de kavelprijzen heeft een positief effect gehad op de kavelverkoop en dit heeft een positief effect gehad op de totale situatie van de grondexploitatie.

Het milieu krijgt de nodige aandacht waar het gaat om de realisatie van de nieuwe milieustraat, het actieplan klimaat en energie, het voortzetten van de subsidieregeling energiebesparing, zonnelingen en het aanbrengen van zonnepanelen op het dak van het gemeentehuis. Verder is in het afvalbeleidsplan vastgelegd hoe we met ons afval omgaan. Met de derde container voor plastic, metaal en drankenkartons (PMD) kunnen we steeds meer afval scheiden. Een efficiënter afvalwaterbeheer, vastgelegd in een watertakenplan, draagt bij aan een toekomstbestendige afvalwaterketen.

De Wolden is een veilige woonomgeving. Onze inwoners hebben dit met een 7.7 beoordeeld (bron: veiligheidsanalyse 2015 DWD). Er is extra inzet gepleegd op de zichtbaarheid van de politie. In het integraal veiligheidsbeleid hebben we vastgelegd hoe we de veiligheid toekomstig willen waarborgen.

Stand van zaken moties en amendementen programma Leefbaarheid

Onderhoud vijvers in De Wolden (1m1a)

Voorstel is om de vijver aan de Briëtweg in de Wijk te reconstrueren. De structurele kosten betreffende het onderhoud van de vijvers in De Wolden worden opgenomen in het meerjarenonderhoudsprogramma. De financiële gevolgen (incidenteel € 50.000 en structureel € 5.000) hiervan konden niet meer in de primitieve begroting worden verwerkt en worden daarom meegenomen in de 1^e begrotingswijziging 2018.

Inventarisatie aanbrengen led-verlichting buitensportaccommodaties (1m2)

Uw raad wordt voor de behandeling van de begroting door middel van een brief geïnformeerd welke buitensportaccommodaties hiervoor mogelijk in aanmerking komen. Hieraan hebben wij een financieel voorstel gekoppeld om het aanbrengen van led-verlichting in de accommodaties te kunnen realiseren. De eventuele financiële gevolgen zijn dan ook in beeld.

Extra budget Bloemrijke akkers (1m8)

Op dit moment is er € 5.000 beschikbaar waarvan € 4.000 voor bloemrijke akkers en € 1.000 voor bloemrijke bermen. Middels motie 1m8 stelt uw raad jaarlijks € 5.000 extra voor beschikbaar om aan de vraag van grondeigenaren om bloemrijke akkers en akkerlanden te realiseren kan worden voldaan. Dit is financieel verwerkt in de begroting 2018.

Gescheiden luierinzameling (1m9)

De in de motie beschreven problematiek speelt in meer Drentse gemeenten. In Drents verband is om die reden 'Markerein' (ambtelijk afvaloverleg platform en adviesorgaan) opdracht gegeven voor een verkenning van de mogelijkheden voor het (gezamenlijk) inzamelen en recyclen van luiers en ander incontinentiemateriaal in Drenthe en eventueel Noord Nederland.

Beheersing eikenprocessierups (1m22)

Uw raad heeft een voorstel besproken hoe we om willen gaan met de beheersing van de eikenprocessierups. Op basis van uw besluit wordt in 2018 invulling gegeven aan de gekozen beleidsrichting.

Voorbereidend onderzoek verbetering verkeerssituatie kruising Hoofdstraat – Steenbergerweg (1m23)

Wij hebben een extern verkeersbureau gevraagd de in de motie gestelde vraag te onderzoeken. Zij komen met een voorstel voor een oplossing. Uw raad wordt voor de behandeling van de begroting 2018 geïnformeerd over de mogelijk te nemen oplossingen om de verkeerssituatie te verbeteren.

Overige opmerkingen programma Leefbaarheid

Herinrichting Dorpsstraat de Wijk

In 2018 wordt een deel van de Dorpsstraat in De Wijk opnieuw ingericht. Gezamenlijk met bewoners en ondernemers is in het voorjaar van 2017 in samenspraak een integraal ontwerp gemaakt. De projectgroep heeft het ontwerp op 5 juli jl. gepresenteerd aan de bewoners en het plan is positief ontvangen. Het oorspronkelijk plangebied kan binnen het beschikbare krediet van € 1.190.000 worden gerealiseerd. De wens van de projectgroep en dorpsbelangen is om het aansluitende deel van de Dorpsstraat tot het Veenhovenplein ook in 2018 uit te voeren. Hierdoor krijgt het dorp op de belangrijkste verbindingsweg, maar één keer te maken met omleidingen en overlast. De herinrichtings- en rioleringswerkzaamheden worden tegelijkertijd uitgevoerd. De extra investering voor dit gedeelte bedraagt ca. € 200.000. Uw raad wordt binnenkort geïnformeerd over het proces en de uitvoering van de herinrichting. In november ontvangt u een voorstel om deze extra werkzaamheden wel of niet gelijktijdig uit te voeren. De start uitvoering is gepland in maart 2018.

Uitvoeringsplan N375

De provincie Drenthe wil samen met de gemeente de verkeersveiligheid op de N375 verbeteren. Hiervoor heeft de provincie samen met de gemeente een visie opgesteld. De oversteken zijn in beeld gebracht en er is een uitvoeringsprogramma opgesteld. Dit is in het voorjaar van 2017 met inwoners en belangenverenigingen besproken. Per oversteek is gekeken naar de beste oplossing om de verkeersveiligheid te verhogen. Omdat de besprekingen nog niet zijn afgerond is het op dit moment van schrijven nog niet precies duidelijk wat het benodigde uitvoeringskrediet is, maar dit zal om en nabij de € 750.000 bedragen. Hierbij lijkt het er op dat de voorkeur uitgaat naar het aanbrengen van tunnels. Dit kon financieel niet meer in de begroting worden verwerkt en zal worden meegenomen in de 1^e begrotingswijziging 2018 op basis van een 40-jarige afschrijving.

Sanering asbestdaken in Drenthe

De Ministerraad heeft op 1 maart 2015 besloten met ingang van 2024 asbestdaken te verbieden. Particulieren, bedrijven en (overheids)instellingen mogen vanaf die datum geen asbestdaken meer hebben. Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu bereidt een landelijke sturing in de aanpak voor. Tegelijkertijd worden andere overheden uitgenodigd om het initiatief te nemen. In Drenthe is aan deze oproep gehoor gegeven en zijn de eerste stappen gezet. Provincie en gemeenten werken momenteel aan een Plan van aanpak asbestdaken 2017-2024. Hoe de financiering en de meest effectieve inzet van de middelen eruit komt te zien is bij de totstandkoming van de begroting 2018 nog niet bekend.

Programma Economie en werk

Opbrengsten 4 jaar Programma Economie en werk

Binnen het programma Economie en Werk is de afgelopen vier jaar, afgezet tegen de in het collegeprogramma 'Dichtbij & Vitaal- op eigen kracht' opgenomen ambities, veel gerealiseerd. De Wolden is een aantrekkelijke gemeente om o.a. te ondernemen, te werken en te recreëren.

Economie

Er is de afgelopen jaren flink ingezet op netwerkvorming, kennisuitwisseling, behoud en versterking van de werkgelegenheid en bedrijvigheid en het behoud en ontwikkeling van de toeristische en recreatieve bestedingen.

De Wolden heeft zich aangesloten bij Regio Zwolle en Kennispoort Regio Zwolle. Hiermee openen we een nieuw netwerk waar onze ondernemers van kunnen profiteren en kunnen ondernemers advies en begeleiding krijgen bij innovatieve ontwikkelingen.

In 2015 is de Gebiedscoöperatie Zuidwest-Drenthe opgericht. In 2016 besloot de gemeente lid te worden van de Gebiedscoöperatie. De coöperatie initieert en ontwikkelt interessante samenwerkingsprojecten, o.a. gericht op verduurzaming van de landbouw, benutting van groene reststromen, realisatie van snel internet en een kortere voedselketen. Een zeer succesvol bewonersinitiatief leidde in 2016 tot de oprichting van Stichting Glasvezel de Wolden, met als doel het realiseren van de snelste internetverbinding van Nederland. Voor deze aanpak ontving de stichting in 2016 de European Broadband Award.

Na diverse lobby's heeft de organisatie van CH de Wolden van de wereldbond voor hippische sporten (FEI) het EK Springen 2019 voor Young Riders, Juniors & Children toegewezen gekregen. Het is de eerste keer dat zo'n groot evenement door CH de Wolden mag worden georganiseerd.

Een ander succes is de bloeiende vrijetijdssector. Wij meten dit aan de hand van de toeristisch recreatieve bestedingen, omdat die een bijdrage leveren aan de lokale economie. De bestedingen zijn ten opzichte van 2013 met ruim 50% toegenomen tot 50 miljoen euro. Ook het aantal banen is gestegen. We zien de groei niet direct één op één terug in de overnachtingscijfers op basis van de inkomsten toeristenbelasting. Het gaat namelijk tevens om bestedingen in de dagrecreatie, zonder overnachtingen. Daarnaast zien we dat ondernemers investeren in hun bedrijven en kampeer- en seizoensplaatsen vervangen door luxere kampeermiddelen voor wisselende verhuur. Hierdoor nemen de bestedingen per overnachting in ieder geval toe, maar (nog) niet direct het aantal overnachtingen. De ontwikkeling van de vrijetijdssector is mede mogelijk gemaakt door investeringen in productverbetering, regiomarketing en het oprichten van een professionele toeristische ondernemersvereniging.

Werk

Er is de laatste jaren hard gewerkt om de werkloosheid verder terug te dringen. Er is volop ingezet om de match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt te verbeteren.

Ieder mens heeft talenten en wordt binnen zijn of haar mogelijkheden uitgedaagd om mee te doen.

Bij de uitvoering van de Participatiewet ontwikkelt de rol van de arbeidsmarktregio zich verder. Het werkgeversservicepunt groeit door tot spil tussen het bedrijfsleven en werkzoekenden. Het draagvlak voor het werkgeversservicepunt bij ondernemers neemt toe. Daarnaast ondersteunt de arbeidsmarktregio de matching van vraag en aanbod van mensen met een arbeidsbeperking.

Stand van zaken moties en amendementen programma Economie en Werk

Aantrekken grootschalig evenement (2A2a)

De besluitvorming over het amendement met betrekking tot het speerpunt 'aantrekken groot/spraakmakend evenement naar De Wolden' is gestaakt omdat er geen meerderheid van stemmen was. In de raadsvergadering van 28 september zal hier opnieuw over gestemd worden.

Overige opmerkingen programma Economie en werk

3.10 - Economische ontwikkeling (Regio Zwolle)

Binnen de bestuurlijke samenwerking in de Regio Zwolle eindigt per 1 januari 2018 de extra financiële bijdrage van de provincie Overijssel en de gemeenten Zwolle en Kampen. Voor de

ontwikkeling naar een krachtige Regio Zwolle wordt het niet wenselijk geacht om een kostenreductie door te voeren.

Het was bekend dat de extra bijdrage van € 148.000 van de zogeheten ZKN partners (Zwolle, Kampen en provincie Overijssel) per 1 januari 2018 zou komen te vervallen. In de eerste plaats is gekeken of dat financiële gat kan worden gedicht door een kostenreductie. Dat wordt niet wenselijk geacht om dat dat afbreuk zou doen aan de uitvoering van het kernprogramma 'Economie'. Daarnaast moet er voldoende uitvoeringskracht zijn en blijven om de ambities invulling te geven.

Daarom is ervoor gekozen om voor de jaren 2018 en 2019 een tijdelijke, incidentele oplossing te creëren. De gemeente Zwolle is bereid om de helft van het tekort voor haar rekening te nemen, terwijl de andere helft door alle deelnemende gemeente moet worden opgebracht door middel van een verhoging van € 0,23 per inwoner.

De extra bijdrage voor De Wolden geldt uitsluitend voor de jaren 2018 en 2019 en bedraagt voor die jaren € 5.520 per jaar. Dit kon financieel niet meer in de begroting worden verwerkt en zal worden meegenomen in de 1^e begrotingswijziging 2018.

Programma Sociaal beleid en onderwijs

Opbrengsten 4 jaar Programma Sociaal beleid en onderwijs

In het collegeprogramma 'Dichtbij & Vitaal – op eigen kracht' zijn voor het programma Sociaal Beleid & Onderwijs een groot aantal ambities opgenomen. Met genoegen kunnen we constateren dat veel van die ambities zijn gerealiseerd. De Wolden was en is een gemeente met een eigen en herkenbaar sociaal gezicht.

De grootste uitdaging binnen het programma – en misschien wel binnen het gehele collegeprogramma – was om vorm en inhoud te geven aan de transitie en transformatie van het sociaal domein. Vanaf 1 januari 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor de uitvoering van de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de nieuwe Participatiewet en de invoering van de nieuwe Jeugdwet.

We kunnen concluderen dat de transitie in De Wolden goed is verlopen. Wat ons betreft is dat mede te danken aan het goede samenspel met de gemeenteraad en (lokale) organisaties. Maar hoe belangrijk een goede samenwerking ook is, het gaat primair om het centraal stellen van onze inwoners met een hulpvraag. Daaraan goede invulling geven is het doel van onze inspanningen. In het algemeen kunnen we zeggen dat dat goed lukt en het een stimulans is om de dienstverlening aan inwoners die zich niet zelf kunnen redden, verder te verbeteren. De noodzakelijke veranderingen (transformatie) in het sociaal domein vragen meer tijd, maar daarin zijn en worden in goede samenwerking stappen gezet. Voor de komende jaren liggen daar nog voldoende ambities en uitdagingen.

De ambitie om cultuur in zijn vele facetten meer en beter in beeld te zetten, krijgt op een goede manier vorm en inhoud binnen de Cultuurexplorie.

Cultuur De Wolden wordt daarmee nadrukkelijk op de kaart gezet. Ook daarin constateren we een goede samenwerking met inwoners, lokale verenigingen en organisaties.

Mede door de decentralisaties, invoering participatiewet was het noodzakelijk de bedrijfsvoering binnen de SW-bedrijven in een nieuw perspectief te plaatsen. Immers de instroom van nieuw WSW personeel was niet meer mogelijk. Zowel binnen Reestmond als binnen Alescon zijn hiervoor verandertrajecten in gang gezet.

De Raad van de gemeente De Wolden heeft in 2016 een keuze gemaakt om uit de gemeenschappelijk regeling Reestmond te stappen met ingang van 1-1-2018. Vanaf dat moment zal een inkooprelatie worden aangegaan met de GR Reestmond voor het WSW personeel welke op een Reestmond locatie werkt. Het vanuit De Wolden gedetacheerde WSW personeel en

de WSW medewerkers werkzaam in het Groen&Grijs zullen worden ondergebracht bij een nieuwe bestuurlijke entiteit.

Deze nieuwe entiteit zal ook worden gebruikt voor werkzoekenden die onder de werkings-sfeer van de Participatiewet vallen en aangewezen zijn voor werken in een beschermde/ beschutte omgeving.

Met het streven naar doorgaande leerlijnen een zo optimaal mogelijke ontwikkel omgeving voor kinderen heeft het college het initiatief om te komen tot Integrale Kindcentra ondersteund. Zowel het openbaar als het bijzonder onderwijs heeft gebruik gemaakt van deze ondersteuning en de 5 brede scholen in de gemeente zijn dan ook omgevormd tot integrale kindcentra.

Ook de opstelling van een geharmoniseerd beleidskader voor het peuterspeelzaalwerk en kinderopvang heeft bijgedragen aan deze ontwikkeling. De bijzondere aandacht voor het kwetsbare kind heeft geresulteerd in een extra inzet op de doelgroepkinderen (kinderen met een ontwikkelachterstand). Hieronder vallen ook specifiek de jonge kinderen van statushouders. Samen met de aanbieders heeft de gemeente hiervoor de benodigde instrumenten ontwikkeld.

Een belangrijke doelstelling binnen het programma is ook het stimuleren van zelfredzaamheid. In combinatie met de opdracht om een budgettair goede positie te houden is onder andere besloten om de zwembaden in Ruinen, de Wijk en Zuidwolde te privatiseren. De dorpen hebben dit op een prima wijze opgepakt en er voor gezorgd dat alle drie de zwembaden inmiddels zijn overgedragen aan de lokale gemeenschappen.

Op het gebied van sport en gezondheid is volop ingezet op een actieve en gezonde leefstijl van onze inwoners. Voldoende beweging en mogelijkheden voor kinderen en jongeren om deel te nemen aan sport- en beweegactiviteiten als basis voor een gezonde leefstijl en voor positief opgroeien. Mede door de inzet van onze sportfunctionarissen, als vakdocent binnen het primair onderwijs, is een kwaliteitsimpuls betreffende het bewegingsonderwijs gerealiseerd. Verder is middels het project 'Hard Gras' een kwaliteitsimpuls gegeven aan enkele buitensportaccommodaties door de realisatie van nieuwe kledaccommodaties en de aanleg van enkele kunstgrasvelden.

Stand van zaken amendement en moties programma Sociaal Beleid & Onderwijs

Alternatieve optie voor procesvoorstel sporthal en gymzaal Zuidwolde (3A5a)

Deze raadsbreed ondersteunde motie wordt uitgevoerd door voor de behandeling van de begroting 2018 een plan van aanpak aan de gemeenteraad voor te leggen. Hierin wordt dan ook een voorstel voor een voorbereidingskrediet meegenomen.

Onafhankelijke cliëntondersteuning (3m17)

In deze motie wordt het college gevraagd om de informatie en communicatie over het mogelijke gebruik van onafhankelijke cliëntondersteuning te verbeteren. In de paragraaf 'Sociaal Domein' is opgenomen hoe het college daaraan invulling wil geven.

Instellen Culturele Prijs De Wolden (3m18)

Bij de speerpunten van het programma treft u een voorstel aan hoe we invulling willen geven aan deze motie, inclusief het beschikbaar stellen van een structureel budget.

Programma Dienstverlening

Opbrengsten 4 jaar Programma Dienstverlening

Vanuit het programma Dienstverlening streven we voor De Wolden het volgende na:

- Een lokale samenleving met een sterke sociale cohesie;
- Er is sprake van betrokken en actieve inwoners;
- De gemeente is herkenbaar en goed bereikbaar;
- Er is een hoge mate van klanttevredenheid;
- Er is vertrouwen in het lokale bestuur.

Om dit te realiseren is er de afgelopen jaren veel in werking gesteld.

Inwoners

We hebben de afgelopen jaren gezien hoe onze inwoners vele initiatieven hebben ontplooid. In een behoorlijk aantal van deze initiatieven vormde de regeling "Initiatiefrijk De Wolden" daarbij een prikkel. De Raad heeft daarbij het vertrouwen uitgesproken in de inwoners en in de organisatie om participatie in De Wolden verder vorm te geven.

Dienstverlening

We constateren dat inwoners en ondernemers snel en eenvoudig zaken willen kunnen doen met hun gemeente op een wijze en tijdstip dat hun past. Voor zaken met een groot persoonlijk belang verwachten ze dat de gemeente samen met hen op zoek gaat naar maatwerkoplossingen. Dagelijks werken we eraan om onze dienstverlening voortdurend aan te laten sluiten op de behoefte van de klant. Om dit nog beter te kunnen doen hebben we de afgelopen collegeperiode samen met de raad een visie Dienstverlening opgesteld. Deze visie geeft richting aan onze ambitie om de dienstverlening zo goed mogelijk aan te sluiten op de verwachting van onze inwoners en ondernemers. Ons motto luidt: 'lever de klant niets wat hij niet nodig heeft, maar alles wat hij nodig heeft.'

Vervolgens hebben we in de afgelopen collegeperiode een start gemaakt met het vertalen van de visie dienstverlening. We zijn bijvoorbeeld begonnen met het doorlichten van onze huidige dienstverlening met de methode 'klantreis', met het nog toegankelijker maken van onze diensten voor iedereen, het bekend raken met het gedachtegoed van de Omgevingswet en met de doorontwikkeling van onze producten en de digitale dienstverlening.

In 2016 waardeerden onze inwoners en ondernemers de gemeentelijke dienstverlening met een 6,9. Hiermee scoort De Wolden hoger dan vergelijkbare gemeenten. Om deze score vast te houden blijven wij voortdurend werken aan onze dienstverlening.

De organisatie ervaart daarnaast ook de effecten van het feit dat we uit de economische crisis zijn. Vragen uit het bedrijfsleven, van inwoners en instellingen nemen toe en doen een groot beslag op onze inzet. Daarnaast trekt ook de arbeidsmarkt aan. Hadden wij tijdens de crisis te maken met een mobiliteitscijfer dat rond de twee procent lag, inmiddels is dit opgelopen tot circa 11 procent. Dit is een landelijk beeld. Daarnaast merken wij dat er ook nieuwe functies gewenst of door wetgeving geëist worden waarvoor geen middelen beschikbaar zijn. Ook de ontgroening en vergrijzing van de arbeidsmarkt beginnen zijn effecten te vertonen waardoor er op belangrijke functies al slecht vervulbare posities ontstaan. Deze en andere ontwikkelingen maken dat de loonsom, die vanaf 2014 niet meer is aangepast, onder druk staat. Het bestuur van de SWO is hierover met de directie in gesprek. Zodra hier nieuwe inzichten over beschikbaar zijn, zullen wij u hiervan in kennis stellen.

Lokaal bestuur

Sinds 2016 heeft de raad zijn werkwijze aangepast. Met deze vernieuwde werkwijze verwacht de raad als kadersteller & volksvertegenwoordiger meer in te kunnen spelen op de ontwikkelingen van overheidsparticipatie, de controlerende taak beter in te kunnen vullen,

de werkdruk van raadsleden terug te kunnen dringen en steunfractieleden een actievere rol te kunnen laten vervullen.

Voorts hebben we initiatieven ontplooid gericht op het betrekken van jongeren bij onderwerpen die deze groep betreffen (jongerenraad) of aangaan en werken we aan de opkomstbevordering bij de gemeenteraadsverkiezingen.

Stand van zaken moties en amendementen programma Dienstverlening

Geen structurele middelen vernieuwde werkwijze raad (4A6)

De raad heeft bij de behandeling van de kadernota besloten geen structurele middelen op te nemen ten behoeve van de invoering vernieuwde werkwijze gemeenteraad De Wolden. Dit is verwerkt in de begroting.

Organisatie verkiezingsfestival (4A7)

De raad heeft bij de behandeling van de kadernota 2018 besloten een extra bedrag van € 5.000 op te nemen voor de organisatie van een verkiezingsfestival. Dit is verwerkt in de begroting.

Programma Financiën en treasury

Opbrengsten 4 jaar Programma Financien en treasury

Financiële positie

Terugkijkend naar de *financiële positie* van onze gemeente in 2014 kunnen we stellen dat deze door tal van maatregelen gedurende de afgelopen collegeperiode ten goede is gekeerd. Natuurlijk moet worden vermeld dat de uitkeringen van het Rijk daar de laatste jaren ook aan hebben bijgedragen. Het college is trots op het huidige financieel meerjarenbeeld, waarbij niet alleen sprake is van een structureel positief begrotingsaldo maar ook van een gezonde vermogenspositie. Verderop in deze aanbiedingsbrief gaan we nader in op de situatie voor de komende jaren. Vanzelfsprekend streven we er naar het huidige beeld naar de toekomst door te trekken.

Woonlasten

Niet alleen is er sprake van een gezondere financiële situatie, ook heeft het college de woonlastenstijging voor onze inwoners in de afgelopen collegeperiode in de hand kunnen houden, getuige onderstaand overzicht.

Ontwikkeling woonlasten	2015	2016	2017	2018 1)
Gemiddelde OZB aanslag	€ 274,90	€ 279,82	€ 280,10	€ 280,10
Afvalstoffenheffing	€ 220,56	€ 203,64	€ 184,20	€ 191,88
Rioolheffing	€ 202,80	€ 214,80	€ 230,88	€ 226,88
Totaal	€ 698,26	€ 698,26	€ 695,18	€ 698,86

1) Op basis van een bijgesteld voorstel ten opzichte van besluitvorming kadernota 2018.

De woonlasten in 2015 zijn, naast de afgesproken en trendmatige verhogingen, vooral gestegen als gevolg van de benodigde omvangrijke investeringen in het rioolstelsel. Mede door het gevoerde beleid in de afgelopen jaren liggen de totale woonlasten in De Wolden echter nagenoeg op het Drents gemiddelde.

De stijging 2018 t.o.v. 2017 van de afvalstoffenheffing wordt voornamelijk veroorzaakt door

een toename van de kapitaallasten i.v.m. de nieuwbouw van de milieustraat in Zuidwolde en tegelijkertijd door een verlaging van de stortrechten grof afval.

Investerings

Juist omdat het college aan het begin van deze periode heeft uitgesproken vooral ook in te willen zetten op nieuw beleid en te komen met een afgewogen pakket van *investerings*, is het interessant terug te kijken naar de omvang hiervan in de afgelopen jaren. Onderstaand overzicht geeft een indicatie van wat de afgelopen jaren aan investeringen is uitgegeven.

Investerings in	2014	2015	2016	31-08-2017
Centrumplannen	372.345	465.088	401.520	33.700
Fietspaden	604.863	1.603.683	659.381	463.801
Wegen, wonen, vervoer	1.792.643	2.289.128	956.392	647.796
Riolering en leidingen	2.008.359	709.495	1.577.752	377.270
Sport	1.695.957			
Overig	386.743	1.115.135	1.071.863	1.135.558
Totaal	6.860.910	6.182.529	4.666.908	2.658.126

Bezuinigings- en heroverwegingsmaatregelen

Om de hiervoor genoemde investeringen mogelijk te maken en daarnaast te komen tot een verbetering van de financiële situatie van de gemeente, is er de afgelopen jaren vooral ook ingezet op de realisatie van de getroffen *bezuinigings- en heroverwegingsmaatregelen*. Vanzelfsprekend heeft dit zijn weerslag gehad op tal van beleidsterreinen en in sommige situaties tot pijnlijke bijstellingen. Niet alleen heeft de raad ingestemd met een omvangrijk pakket van maatregelen, maar kon daardoor komen tot een inzet van middelen op andere gebieden.

Bekend is dat op onderdelen de maatregelen soms niet voor 100% konden worden gerealiseerd, soms door de gegeven omstandigheden, soms door bewuste keuzes. Over de voortgang van de realisatie hebben wij de raad regelmatig door middel van een afzonderlijke matrix en toelichtende tekst in kadernota en begroting geïnformeerd.

De getroffen maatregelen hebben in totaal over een periode van meerdere jaren geleid tot een omvangrijk bedrag aan bezuinigingen en heroverwegingen, e.e.a. oplopend naar 2017 in een bedrag van ruim € 2,5 miljoen volgens onderstaande specificatie:

- raadsbesluit 7-11-2013 (begroting 2014)	€ 1.946.000
- raadsbesluit 6-11-2014 (begroting 2015)	€ 186.629
- raadsbesluit 5-11-2015 (begroting 2016)	€ 436.350

Naast bovenstaande bedragen was bij raadsbesluit van 12-11-2009 (begroting 2010) al besloten tot een bezuiniging/ombuiging van ruim € 1,0 miljoen en bij besluit van 10-11-2012 (begroting 2013) tot een bedrag van € 1,8 miljoen.

Stand van zaken moties en amendementen programma Financiën en treasury

Bij de behandeling van de kadernota 2018 zijn geen moties c.q. amendementen betreffende dit programma aangenomen die nog nadere aandacht behoeven.

2. Het structureel financieel meerjarenperspectief

Financiële mutaties sinds de behandeling van de Kadernota 2018

Het saldo in meerjarenperspectief ten opzichte van de Kadernota 2018 is veranderd door de volgende oorzaken op hoofdlijnen:

- Structurele doorwerking jaarrekening 2016 en 1^e Bestuursrapportage 2017
- Gevolgen begrotingswijzigingen t/m nr. 7 van 2017
- Verwerking besluitvorming Kadernota 2018
- Verwerking enkele aangeleverde mutaties organisatie-eenheden
- Definitieve bijdragen 2018 aan de verbonden partijen en andere gesubsidieerde verenigingen en instellingen
- Doorwerking Meicirculaire 2017 gemeentefonds
- Mutaties loon- en prijspeil met doorwerking naar derden
- Wijziging (vrijval) kapitaallasten en doorbelasting rente, o.a. bij de riolering
- Gewijzigde toerekening kosten overhead aan de taakvelden
- Aanpassing ramingen leges en huuropbrengsten
- Afstemming doorrekening opbrengst rioolrechten en afvalstoffenheffing.

In de tabel hieronder is het structureel financieel meerjarenperspectief opgenomen, zoals berekend bij de opstelling van de primitieve Programmabegroting 2018.

UITKOMSTEN IN MEERJARENPERSPECTIEF VOLGENS PRIMITIEVE 'PROGRAMMABEGROTING 2018' (bedragen x € 1.000)				
Jaarschijf	2018	2019	2020	2021
Stand na structurele effecten Kadernota 2018 (zie besluit)	51 V	134 V	374 V	294 V
Saldo gevolgen t/m begrotingswijziging 7 van 2017 inclusief structurele gevolgen 1 ^e Bestuursrapportage van 2017 en overige mutaties *	273 V	336 V	209 V	5 N
Saldo primitieve programmabegroting 2018-2021	324 V	470 V	583 V	289 V

* inclusief € 100.000 lagere rentetoe rekening riolering.

Daarna zijn bij de samenstelling van de programmabegroting 2018 nog voor een aantal speerpunten ramingen aangeleverd. Het betreft hier voornamelijk zaken waarvoor de raad via motie en/of amendement bij de kadernota 2018 aandacht heeft gevraagd. Het gaat om de hierna in de onderstaande tabel genoemde onderwerpen.

Daarnaast heeft het college zich beraden over de ontwikkeling van de woonlasten. In de primitieve programmabegroting 2018 zijn de tariefsaanpassingen verwerkt van de verschillende heffingen volgens de bij de kadernota 2018 gemaakte afspraken. Dat leverde echter een beeld op van toch wel stijgende woonlasten. Gezien de voorlopige begrotingsuitkomsten stelt het college de raad voor de aanvankelijk voor 2018 aangekondigde trendmatige verhoging van de onroerendezaakbelastingen achterwege te laten en de rioolheffing enigszins te verlagen. Voor meer achtergrondinformatie verwijzen wij naar punt 6 van deze aanbiedings-

brief. Hiermee is echter wel een bedrag gemeoid van € 61.000 dat structureel nadelig doorwerkt naar latere jaren. De lagere rioolheffing wordt verrekend met de storting in de voorziening riolering.

Samenvattend ontstaat hierna het volgende financiële meerjarenbeeld:

Omschrijving	2018	2019	2020	2021
Totaalsaldo (- = voordelig)	324.203 V	470.271 V	583.105 V	289.030 V
<i>Programma – Leefbaarheid</i>				
02.10 – Herinrichting Dorpsstraat de Wijk	-	12.000 N	11.900 N	11.800 N
02.10 – Maatregelen uitvoeringsplan N375	-	26.250 N	26.063 N	25.875 N
05.70 – Onderhoud vijver Brietweg de Wijk	55.000 N	5.000 N	5.000 N	5.000 N
08.30 – Actiepunten woonplan	Pm	Pm	Pm	Pm
<i>Programma – Economie en werk</i>				
03.10 – Extra bijdrage Regio Zwolle	5.520 N	5.520 N	- N	- N
<i>Programma – Financiën</i>				
06.10/20- Achterwege laten OZB-verhoging	61.000 N	61.000 N	61.000 N	61.000 N
Totaal bijgesteld saldo (V = voordelig)	202.683 V	360.501 V	479.142 V	185.355 V

Het college stelt de raad voor ook met de gevolgen van deze nagekomen onderwerpen in te stemmen en deze door middel van een eerste begrotingswijziging 2018 (eventueel deels met een afzonderlijk voorstel) administratief te verwerken.

Aan het eind van ieder programma zijn in de begroting, voor zover van toepassing, nog afzonderlijk de afwijkingen tussen de ramingen 2017 en 2018 toegelicht. Onder de meerjarenramingen achter in de begroting is ook vermeld op welke aannames en gronden de begrote bedragen 2018 t/m 2021 zijn gebaseerd.

3. Zicht houden op een structureel sluitende meerjarenbegroting

De hiervoor vermelde meerjarenramingen van de exploitatiebegroting voor de jaren 2018 t/m 2021 sluiten met positieve eindcijfers. Vanzelfsprekend zijn het momentopnames en nieuwe informatie naar aanleiding van bijvoorbeeld Prinsjesdag, de septembercirculaire gemeentefonds, etc., kan aanleiding zijn tot bijstelling van de cijfers. Zoals altijd doet de vraag zich voor hoe de actuele financiële uitkomsten van het voorliggende concept begroting te duiden.

In de hiervoor getoonde cijfers is namelijk (nog) geen rekening gehouden met:

- eventuele wijziging bijdrage dorpshuizen (zie o.a. blz. 48 Kadernota 2018);
- de structurele inzet van middelen voor 'Initiatiefrijk De Wolden' ad € 250.000, waaronder de € 14.000 jaarlijkse subsidie, die vanaf 2019 komt te vervallen;
- eventuele hogere kapitaalmarktrente bij herfinanciering (omslagrente is erg laag);
- financiële gevolgen 'verledden' van de verschillende sportaccommodaties;
- consequenties uittreden gemeente uit 'Reestmond';
- kapitaallasten investeringen uitvoeringsplan N375;
- financiële gevolgen hoger krediet v.w.b. de bouw/renovatie van de sporthal c.a. te Zuidwolde;
- ontwikkeling werkelijke kosten versus beschikbare budgetten sociaal domein;
- mogelijke uitzetting personeelsformatie SWO De Wolden Hoogeveen.

Het is noodzakelijk dat we zorgen voor een goede afstemming tussen de financiële mogelijkheden en de gewenste ruimte voor onder andere nieuw beleid met bijbehorende investeringen. Zie hierbij ook wat is vermeld onder het kopje 'Financiële kengetallen'.

De uitkomsten van het thans voorliggende concept begroting zijn dus vooralsnog positief.

In de bij deze aanbiedingsbrief behorende bijlage 3 is een overzicht opgenomen van de diverse speerpunten en wensen voor 2018 en volgende jaren, zoals deze n.a.v. de kadernota 2018 zijn vastgesteld. Met de financiële gevolgen hiervan is dus al rekening gehouden met de samenstelling van de thans voorliggende begroting. Wij stellen uw raad dan ook voor om hiervoor de financiële middelen, zoals aangegeven, in te zetten.

4. Het incidenteel financieel meerjarenperspectief (vermogenspositie)

Zoals gebruikelijk geven wij naast het structureel financieel meerjarenperspectief ook van het incidenteel financieel meerjarenperspectief (vermogenspositie) een actualisatie.

Reserve investeringsprojecten

Zoals al bij de Kadernota 2018 is beschreven zijn we genoodzaakt de werkwijze betreffende de inzet van de middelen uit de 'Reserve investeringsprojecten' te herzien. Dit houdt verband met de gewijzigde voorschriften uit het BBV. Een en ander leidt op termijn tot een afbouw van deze reserve. Zoals bij de vaststelling van de jaarrekening 2016 is afgesproken zullen we, nadat de laatste onttrekkingen c.q. verrekeningen hebben plaatsgevonden, het restant saldo overhevelen naar de algemene reserve. Uit het als bijlage 2 toegevoegde overzicht van de 'Reserve investeringsprojecten' blijkt dat er op begrotingsbasis een vrij restant beschikbaar saldo is van afgerond € 295.000.

Algemene reserve

Eveneens is met de raad afgesproken om eventuele toekomstige rekeningoverschotten vanaf 2016 te storten in de algemene reserve. Hierdoor neemt het eigen vermogen van de gemeente toe en hoeft er minder vreemd vermogen te worden aangetrokken, althans als er in die periode de werkelijke baten de werkelijke lasten overtreffen.

Eigen vermogen/vreemd vermogen

De gemeente heeft als voornemen uitgesproken om in de komende jaren (t/m 2021) gemiddeld genomen zo mogelijk € 4,0 miljoen per jaar te willen gaan investeren. De geraamde jaarlijkse begrotingsoverschotten zijn van geringe omvang en de jaarlijks geraamde vrijval van afschrijvingslasten is lager is dan de investeringsbehoefte. Hierdoor zal de behoefte aan vreemd vermogen (langlopende leningen) toenemen. Dit betekent ook dat de druk op de exploitatie verder oploopt en het voordelig saldo afneemt. Op zich is dit een logisch gevolg. Een toenemende schuld heeft effect op de solvabiliteitsratio, waarover verderop in deze aanbiedingsbrief meer.

5. Investerings 2018

In de Kadernota 2018 is op pagina 7 en 8 een meerjarig overzicht gegeven van de uit te voeren investeringen in de komende jaren. Op basis van dit overzicht zijn onderstaand nog eens de voorgenomen investeringen 2018 benoemd en geactualiseerd, namelijk:

Geplande investeringen	Bedrag
- Maatregelen uitvoeringsplan N375	€ 750.000
- Aanvullend krediet herinrichting Dorpsstraat te de Wijk	" 200.000
- Toegankelijkheid Hoofdstraat noord/zuid te Zuidwolde	" 600.000
- Fietspad langs de Ruinerweg te Echten (aanvulling)	" 210.000
- Glow-in-the-dark-belevingsfietspad	" 150.000
- Realiseren fietspaden prioriteit 2 Fietsplan	" 543.300
- Parkeerplaatsen CBS De Arendsvleugel te Ruinerwold	" 20.000
- Uitvoeren bruggenbeheersplan - (I)	" 310.000
- Aanbrengen led-verlichting sportaccommodaties	" p.m.
- Verbetermaatregelen riolering 2018 - (II)	" 795.000
- Nieuwe urnenmuur te Echten	" 16.000
- Ruimen begraafplaats te Zuidwolde	" 135.000
- Aanleg kunstgrasveld te Koekange	" 475.000
- Renovatie sporthal / nieuwbouw gymlokaal te Zuidwolde (speelt pas in 2018)	" p.m.
- Verstrekking zonneleningen (2017 t/m 2021 jaarlijks € 150.000)	" 150.000
- Verstrekking duurzaamheidsleningen (2018 t/m 2021 jaarlijks € 250.000)	" 250.000
- Initiatiefrijck De Wolden (de Verdieping) – (III)	" 250.000
- Verstrekking leningen actiepunten woonplan	" 300.000
- Basisregistratie Grootchalige Topografie - (IV)	" 15.000
Totaal	€ 5.169.300

I Door verschuiving in jaartal is dit bedrag al beschikbaar gesteld bij begrotingswijziging nr. 3 van 2017;

II Zie voor specificatie pagina 8 kadernota 2018;

III Dit bedrag bestaat uit subsidies en bijdragen en hierop wordt mitsdien niet afgeschreven. Dekking vindt plaats door een onttrekking aan de 'Reserve investeringsprojecten';

IV Betreft een aanvulling op een bestaand kredietnr. 7.200.03002.

In artikel 5 van de 'Financiële verordening gemeente De Wolden 2015' staat dat de raad bij de begrotingsbehandeling aangeeft van welke investeringen hij op een later tijdstip een apart voorstel voor autorisatie van het benodigde krediet wil ontvangen. De overige investeringen worden bij de begrotingsbehandeling met het vaststellen van de financiële positie geautoriseerd.

Wij stellen u voor, ter uitvoering van artikel 5 van de 'Financiële verordening gemeente De Wolden 2015', in te stemmen met autorisatie van de genoemde investeringskredieten.

De dekking van de rente en afschrijving van de verbetermaatregelen riolering kan plaatsvinden door een aanpassing van het rioolrecht. De extra kapitaallasten van de overige kredieten worden gedekt uit de reguliere exploitatieruimte. Meer informatie over de genoemde investeringen is opgenomen bij de betreffende speerpunten in de programmabegroting 2018 en de hieraan ten grondslag liggende kadernota 2018.

6. Tariefsaanpassing belastingen en heffingen 2018

Onderdeel van de Programmabegroting 2018 vormen de verplicht voorgeschreven paragrafen. Een van deze paragrafen gaat over de lokale heffingen. In deze paragraaf is per heffing aangegeven wat op basis van de primitieve begrotingscijfers de verwachte opbrengst van de verschillende heffingen zou zijn. Er zijn echter ontwikkelingen die van invloed zijn op de hoogte van de door te belasten kosten en daarmee op de tarieven.

Ontwikkelingen onroerende-zaakbelastingen

In de primitieve begroting 2018 is rekening gehouden met een stijging van de totale opbrengst OZB met 2,5% (1,5% trendmatige aanpassing van de heffingspercentages/ tarieven en 1% autonome groei). De 1% autonome groei heeft geen invloed op de stijging van de tarieven. Deze uitgangspunten waren al door de raad vastgesteld bij de Kadernota 2018 en zijn derhalve meegenomen in de tabel heffingspercentages 2018.

We berekenen de definitieve percentages 2018 aan de hand van de vastgestelde waardeontwikkeling in de hertaxatie. Uitgangspunt is dat de waardeontwikkeling voor de OZB budgettair neutraal verloopt.

Ontwikkelingen afvalstoffenheffing

Uitgangspunt bij de dekking van de kosten betreffende de inzameling en verwerking van afvalstoffen is een 100% kostendekkende heffing. Op basis van de geactualiseerde cijfers en uitgangspunten is een doorrekening gemaakt, waaruit blijkt dat een stijging van de tarieven noodzakelijk is van $\pm 4,2\%$. Deze stijging wordt veroorzaakt door de toename van kapitaallasten wegens nieuwbouw van het gemeentelijk afvalbrenghstation te Zuidwolde en een verlaging van de stortingsrechten grof vuil. Een stijging met ongeveer 4,2% leidt tot een verhoging van het tarief voor een meerpersoonshuishouden met € 7,68 en komt daarmee op € 191,88.

Ontwikkelingen rioolheffing

In het door de gemeenteraad vastgestelde watertakenplan Fluvius 2016-2021 is de ontwikkeling van de rioolheffing vastgelegd voor de planperiode. In dit watertakenplan was een stijging van het rioolrecht voorzien voor de jaren 2018 en volgende om kostendekkend te kunnen zijn. Als gevolg van een wijziging van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is de rekenrente over de kapitaallasten naar beneden bijgesteld. Dit levert een voordeel op voor onze inwoners. Hierdoor zou de voorziene stijging van het rioolrecht voor de huidige planperiode achterweg kunnen blijven en de tarieven naar beneden bijgesteld kunnen worden.

Aan de andere kant willen we de extra financiële ruimte gebruiken om extra investeringsmaatregelen uit te kunnen voeren in het kader van klimaat adaptieve maatregelen. Er doet zich een aantal kansen voor om mee te liften met bestaande projecten (zoals de Dorpsstraat in de Wijk) en zo 'werk met werk' te maken. Bij de reconstructie kan zo gelijk een goede maatregel worden uitgevoerd om regenwater af te koppelen van het gemengde rioolstelsel, waardoor regenwateroverlast wordt verminderd. Dit zou dan betekenen dat we geen aanpassing voor de tarieven van het rioolrecht voorstellen.

Woonlasten per huishouden (in €) volgens afspraak kadernota (dwz incl. + 1,5% OZB)

Belasting	De Wolden 2017	De Wolden 2018	t.o.v. 2017	Landelijk 2017	Drenthe 2017
Gemiddelde OZB aanslag	€ 280,10	€ 284,28	+ 1,5%	€ 272,00	€ 282,06
Afvalstoffenheffing	€ 184,20	€ 191,88	+ 4,2%	€ 260,00	€ 208,68
Rioolheffing	€ 230,88	€ 230,88	0,0%	€ 192,00	€ 199,36
Totaal woonlasten	€ 695,18	€ 707,04	+ 1,7%	€ 724,00	€ 690,10

Voor de volledigheid hebben wij in bovenstaand overzicht de gemiddelde woonlasten 2017 en 2018 per huishouden ook vermeld.

Na echter kennis genomen te hebben van de positieve cijfermatige uitkomst van de primitieve begroting 2018-2021 en bij de samenstelling van het overzicht van de woonlasten per huishouden, heeft het college gesproken over de gevolgen voor onze inwoners. We zien

daarbij een toch wel forse verhoging van de afvalstoffenheffing, die dan doorwerkt in het totale woonlastenplaatje. De oorzaak hiervan is bekend maar hakt er toch behoorlijk in, mede door het hanteren van het principe van 100% kostendekking.

Gelet op de redelijk positieve begrotingsuitkomst ziet het college mogelijkheden om de pijn voor de burger enigszins te verzachten door het schrappen van de trendmatige verhoging van de tarieven van de onroerendezaakbelastingen met 1,5% en door een geringe verlaging van de rioolheffing. Met het achterwege laten van de trendmatige aanpassing van de OZB-tarieven is echter wel een structureel bedrag gemoeid van afgerond € 61.000. Het college stelt voor dit bedrag te dekken ten laste van het meerjarige positieve begrotingssaldo. De verlaging van de rioolheffing wordt dan verrekend met de (lagere) storting in de voorziening riolering. Hiermee kan de woonlastenstijging voor 2018 beperkt blijven tot ongeveer 0,5% zoals uit onderstaande tabel blijkt.

Woonlasten per huishouden (in €) zonder verhoging met 1,5% OZB en met verlaging rioolheffing)

Belasting	De Wolden 2017	De Wolden 2018	t.o.v. 2017	Landelijk 2017	Drenthe 2017
Gemiddelde OZB aanslag	€ 280,10	€ 280,10	0,0%	€ 272,00	€ 282,06
Afvalstoffenheffing	€ 184,20	€ 191,88	+ 4,2%	€ 260,00	€ 208,68
Rioolheffing	€ 230,88	€ 226,88	- 1,7%	€ 192,00	€ 199,36
Totaal woonlasten	€ 695,18	€ 698,86	+ 0,5%	€ 724,00	€ 690,10

* In verband met de nog in uitvoering zijnde hertaxatie zijn de in de tabel opgenomen percentages 2018 (zie paragraaf 'Lokale heffingen' in de programmabegroting 2018) niet definitief. We berekenen de juiste percentages 2018 aan de hand van de vastgestelde waardeontwikkeling in de hertaxatie. Uitgangspunt is dat de waardeontwikkeling voor de OZB budgettair neutraal verloopt, behoudens areaal-uitbreiding als gevolg van nieuw- en verbouw van opstallen. Bij de vaststelling van de verordening OZB op 21 december 2017 leggen we de definitieve heffingspercentages ter vaststelling aan de raad voor.

Zoals gebruikelijk zullen eind van dit jaar (in de maand december) de definitieve tarieven van de onderscheidene belastingen en heffingen aan u worden voorgelegd.

7. Financiële kengetallen

Gemeenten zijn verplicht de zogenoemde vijf financiële kengetallen meerjarig in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van de begroting respectievelijk de jaarrekening op te nemen.

Deze kengetallen hebben een signaalwerking en zeggen niet alles over de financiële positie van de gemeente, maar ze geven wel informatie over de schuldontwikkeling, solvabiliteit, etc. Vanzelfsprekend hebben we daar in de afgelopen collegeperiode ook ruime aandacht aan besteed. We zijn van mening dat een solide financiële basis het vertrekpunt moet blijven voor de toekomst van onze gemeente.

Onder verwijzing naar wat hierover is vermeld in de bovenbedoelde paragraaf in de programmabegroting 2018, geven wij hieronder samenvattend een beeld van de uitkomsten van deze kengetallen voor het komende jaar:

Onderdeel	Score 2018	Toelichting
- Netto schuldquote - Gecorrigeerde schuld	49% 30%	Deze valt nog steeds ruim binnen de landelijk gehanteerde richtlijn van maximaal 130%. Door toenemende investeringen neemt vanzelfsprekend de omvang van de schuld ook toe.
Solvabiliteitsratio	44%	Deze neemt weliswaar af maar valt nog ruim binnen de landelijke gehanteerde richtlijn van minimaal 30%.
Grondexploitatie	2%	De gemeente heeft beperkt geïnvesteerd en loopt hierdoor geen grote bijzondere risico's – er geldt overigens geen norm.
Structurele exploitatieruimte	1%	Door een verdere uitzetting van de (kapitaal)lasten neemt de druk op het positieve begrotingssaldo toe.
Belastingcapaciteit	98%	Hoewel de gemeente onder het landelijk gemiddelde zit v.w.b. de woonlasten (2017 € 695 t.o.v. € 724), is er t.o.v. de normtoelating artikel-12 gemeente, nog een ruimte van afgerond € 2,6 miljoen om de OZB (extra) te verhogen = politieke afweging.

De uitkomsten van deze kengetallen stemmen ons tevreden. Wij streven ernaar dit beeld door te trekken naar de toekomst. Dit is vanzelfsprekend afhankelijk van de voortzetting van het huidige financiële beleid. De mogelijkheid om in de toekomst nieuwe investeringen te kunnen doen, is voornamelijk afhankelijk van de structurele exploitatieruimte.

Voor meer informatie over de achtergronden, de berekeningswijze en de uitkomsten van de financiële kengetallen, verwijzen wij naar de betreffende paragraaf in de programmabegroting 2018.

De provincie Drenthe heeft in een brief van 4 mei 2017 (begrotingscirculaire 2018-2021 uitgangspunten benoemd om voor het repressieve toezicht in aanmerking te komen. Naar onze mening voldoen we met de nu voorliggende begroting daar aan.

8. Overige onderwerpen

Beleidsindicatoren

Zoals bekend moeten gemeenten sinds 2017 op grond van het gewijzigde Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) per programma, naast de beleidsdoelen en maatschappelijke effecten, ook beleidsindicatoren opnemen waarmee de raad op termijn kan sturen op de effecten van het beleid.

Er bestaat een verplichte basisset van bijna 40 indicatoren (kengetallen), waarvan de meeste gegevens gevuld worden vanuit de website 'Waarstaatjegemeente.nl'.

Vorig zijn we gestart met vermelding van deze verplichte gegevens in de begroting 2017.

Toen is gesteld dat zowel het bestuur als de organisatie de uitkomsten hiervan nog moeten duiden. Het zal enige tijd vergen om ook de beleidsdoelen en eventueel de speerpunten hierop aan te passen.

Onlangs heeft onze accountant PwC een workshop gehouden voor de leden van de Financiële raads werkgroep en overige geïnteresseerde raadsleden. Deze bijeenkomst was bedoeld om inzicht te krijgen wat er nodig is om als gemeenteraad beter te kunnen sturen met de programmabegroting. Daarbij is vooral ingegaan op het oefenen met effecten, prestaties en indicatoren in het sociaal domein van De Wolden.

Wij stellen ons voor om na de komende gemeenteraadsverkiezingen samen met de raad bij de opstelling van het nieuwe collegeprogramma 2018-2021 hierover verder met elkaar in gesprek te gaan.

Besluitvorming

Aan de raad wordt nu het volgende ter besluitvorming voorgelegd:

Gelet op de thans voorliggende stukken stellen wij u samenvattend voor:

1. de programmabegroting 2018 vast te stellen;
2. overeenkomstig artikel 5 van de 'Financiële verordening gemeente De Wolden 2015', te besluiten tot autorisatie van de investeringen 2018, zoals genoemd in de aanbiedingsbrief 2018;
4. eventuele rekeningresultaten te zijner tijd te storten in de algemene reserve;
5. de middelen uit de 'Reserve investeringsprojecten' in te zetten voor de resterende speerpunten en wensen, zoals beschreven in de Programmabegroting 2018 en het saldo zo mogelijk eind 2018 over te hevelen naar de algemene reserve;
6. de begrotingssaldi in meerjarenperspectief 2018-2021 vast te stellen door akkoord te gaan met de maatregelen zoals deze zijn uitgewerkt in de aanbiedingsbrief behorende bij de Programmabegroting 2018;
7. voor het overige kennis te nemen van de inhoud van de bij de Programmabegroting 2018 en volgende jaren behorende aanbiedingsbrief met bijlagen.

Zuidwolde, 9 november 2017.

Burgemeester en wethouders van DE WOLDEN,
secretaris burgemeester

(T.N. Kramer)

(R.T. de Groot)

Bijlagen:

- Bijlage 1 - Overzicht onvoorziene uitgaven en andere stelposten
- Bijlage 2 - Specificatie 'Reserve investeringsprojecten'
- Bijlage 3 - Overzicht speerpunten en wensen 2018 en volgende jaren (basis is de Kadernota 2018).

Bijlage 1

Overzicht onvoorzien uitgaven en diverse stelposten programmabegroting 2017

Bijgesteld overzicht -----(t/m wijz.7 van 2017) ----->					2017	2018	2019	2020	2021
Onvoorzien uitgaven									
<u>Taakveldnummer 4.0080.00000 (oud 40.922.10000):</u>									
4.380.9200	- budget voor de raad				0	0	0	0	0
4.380.9200	- budget voor startsubsidies				10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
4.380.9200	- budget voor college van B&W				20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
			sub-totaal		30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
4.380.9201	- taakstelling inkoop (zie mail H.Posthuma d.d. 22/8-2016)				0	0	0	0	0
4.380.9201	- taakstelling subsidies				0	0	0	0	0
					0	0	0	0	0
					30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
<u>Taakveldnummer 4.0080.00000 (oud 60.000.00000) - stelpost personeelslasten):</u>									
4.710.0999	- budget voor vervanging bij ziekte personeel				0	0	0	0	0
4.710.0999	- budget restformatie				0	0	0	0	0
4.710.0999	- stelpost CAO-aanpassing 1-4-2017 obv meicirculaire 2016 *				0	0	0	0	0
					0	0	0	0	0
Nog te verdelen kapitaal- en overige uitgaven									
<u>productnummer 4.0080.10000 (oud 40.922.10001):</u>									
<i>stelpost overigen</i>									
4.710.1108	- stelposten meicirculaire 2016 (.....)				0	0	0	0	0
4.710.1108	- stelpost nieuw beleid (investeringen)				0	0	0	240.000	480.000
					0	0	0	240.000	480.000
<i>stelpost kapitaallasten (t/m wijz.nr. 9/2016 meegenomen in staat C 2015)</i>									
4.380.9202	- stelpost investeringsplan 2013 vanaf wijz. 9/2013 en volgend				670	670	670	670	670
4.380.9202	- vrijval kap.lst. bedrijfsmatige investeringen				93.842	94.530	99.421	145.711	146.305
			totaal kap.lasten		94.512	95.200	100.091	146.381	146.975
4.380.9202	- stelpost algemen uitkering (niet functioneel geraamd)				0	0	0	0	0
Totaal					124.512	125.200	130.091	416.381	656.975

Bijlage 2 – Specificatie 'Reserve investeringsprojecten'

Specificatie 'Reserve investeringsprojecten' - rekeningnummer 5.202.10001 - Tussenstand t/m wijz.nr. 7/2017					
Tegenerekening	Omschrijving	Saldo	2017	2018	Resteert
	Saldo 1 januari 2017 (volgens jaarrekening 2016)	2.942.924			
7.200.00008	Digitalisering documenten 2013				
7.200.02001	Van Ontmoeting naar Verdieping		494.220		
4.06.10.50000	Verdieping (4 x € 14.000)		14.000	14.000	
7.200.02001	Van Ontmoeting naar Verdieping (extra K'nota '17)		250.000	250.000	
7.202.10041	Fietspad W. Moesweg te Zuidwolde *		357.000		
4.08.30.00100	Beleidskaart archeologie		30.000		
4.00.10.00000	Instellen jongerenraad		4.000		
4.06.10.50000	Faciliteren maatsc.initiatief particip.		20.000		
4.02.10.20200	Uitwerken GVVP 2010-2019		20.000		
4.02.10.20200	Toegankelijkheid openbare ruimte		20.000		
4.02.50.00000	Bijdrage publiek vervoer Drenthe/Gron.		8.000		
4.07.40.10000	Actieplan klimaat en energie		10.000		
4.07.40.10000	Continuering subs.reg.energiebesp.		50.000		
4.07.40.10000	Voortzetten DrentsEnergieLoket		4.800		
4.05.70.40000	Herijking toer.rec.beleid		15.000		
4.03.10.00010	Stimulering bovenlok.evenementen		10.000		
4.03.10.00010	Evaluatie regio Zwolle 2018		5.000		
4.03.10.00010	Vorbereiding EK Children CH De Wolden		5.000		
4.00.10.00000	Vernieuwde werkwijze gemeenteraad		7.500		
4.00.10.00000	Vorbereidingen verkiezingen gem.raad		5.000		
4.00.10.00000	Burgerparticipatie binnen fin.kolom		25.000		
4.00.61.10000	Burgers betrekken bij WOZ-taxaties		15.000		
4.00.11.00000	Dekking uitstel bezuiniging biblioth.2017		180.000		
4.00.11.00000	Eénmalige investeringssubs. zwembaden dW+Z		300.000		
	<u>Resterende claims:</u>				
	Bijdrage (achterst.) onderhoud zwembaden dW+Z		304.000		
	Extra benodigd voor 'De Sukerberg' Zuidwolde		230.000		
	Saldo - over te brengen naar de algemene reserve	2.942.924	2.383.520	264.000	295.404
		=====	=====	=====	=====

Bijlage 3

Overzicht financiële gevolgen speerpunten en overige uitzettingen Kadernota 2018						Definitief				
(dit bestand is omgezet naar wijziging lasten/baten mutaties versie 01/2018)										
Programma 01 - Leefbaarheid						Mutatie				
Blz. KN	Categorie	Omschrijving	Kostenplaats	Omschrijving kostenplaats	Kostensoort	Omschrijving kostensoort	2018	2019	2020	2021
15	3	OOV, terugdringing alcoholgebruik	4.01.20.00200	Veiligheid	4.380.8117	Uitbestede werkzaamh.	5.000	5.000	5.000	5.000
24	2	OOV,opvang verwarde personen	4.01.20.00200	Veiligheid	4.380.8120	Bijdrage ver. en instell.	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000
15	3	Verkeer en vervoer, uitvoeringsplan N375	4.02.10.10100	Wegen - groot onderhoud	4.730.9101	Kapitaallasten	Pm	Pm	Pm	Pm
16	3	Toegankelijkheid Hoofdstr. N/Z, Zuidwolde	4.02.10.10100	Wegen - groot onderhoud	4.730.9101	Kapitaallasten	-	36.000	35.700	35.400
16	3	Aanleg fietspad Ruinerweg te Echten	4.02.10.10100	Wegen - groot onderhoud	4.730.9101	Kapitaallasten	-	12.600	12.495	12.390
16	3	Glow-in-the-dark belevingsfietspad	4.02.10.10100	Wegen - groot onderhoud	4.730.9101	Kapitaallasten	-	9.000	8.925	8.850
17	3	Fietspaden prioriteit 2 Fietsplan (per jaar)	4.02.10.10100	Wegen - groot onderhoud	4.730.9101	Kapitaallasten	-	32.598	32.326	32.054
17	3	Parkeerplaatsen CBS Arendsvleugel Ruinerwold	4.02.10.10100	Wegen - groot onderhoud	4.730.9101	Kapitaallasten	-	1.200	1.190	1.180
24	2	Onderhoud openbaar gebied ivm areaaluitbreiding	4.02.10.10100	Wegen - groot onderhoud	4.380.8163	Onderhoud wegen	21.000	21.000	21.000	21.000
18	1	Bruggenbeheersplan	4.02.10.10400	Bruggen en duikers	4.730.9101	Kapitaallasten	-	-	-	-
24	2	Verkeer & vervoer, toename ruilverkavelingsrente	4.02.10.10000	Klein onderhoud wegen	4.380.9205	Ruilverkavelingsrente	18.000	18.000	18.000	18.000
24	2	Verkeer & vervoer, toename waterschapslasten	4.02.10.10000	Klein onderhoud wegen	4.210.4102	Waterschapslasten	20.000	20.000	20.000	20.000
18	3	Vervangen bomen Ruinerwold	4.05.70.00000	Plantsoenen	4.380.8160	Onderhoud openb.groen	75.000	-	-	-
24	2	Openbaar groen, toename waterschapslasten	4.05.70.00000	Plantsoenen	4.210.4102	Waterschapslasten	3.000	3.000	3.000	3.000
8	1	Investeringen riolering 2018	4.07.20.00000	Vrijerval riolering	4.730.9101	Kapitaallasten	-	-	-	-
18	1	Milieubeheer, uitvoeren actieplan	4.05.70.10000	Watergangen en sloten	Diverse	Diverse kostensoorten	80.500	82.000	83.500	85.000
19	1	Milieubeheer, Drentse Energieloket	4.07.40.10000	Energiebeheer	4.380.8120	Bijdr. ver. en instellingen	5.000	5.000	5.000	-
20	1	Formatie begraafbeleid	4.07.50.xxxxx	Diverse begraafplaatsen	4.380.8117	Uitbestede werkzaamh.	25.000	25.000	25.000	25.000
19	1	Nieuwe urnenmuur Echten	4.07.50.00100	Begraafplaats Echten	4.730.9101	Kapitaallasten	-	1.227	1.216	1.205
19	1	Ruimen begraafplaats Zuidwolde	4.07.50.00500	Begraafplaats Zuidwolde	4.730.9101	Kapitaallasten	-	4.725	4.691	4.658
21	1	Extra capaciteit dienstverlening leefomgeving	4.08.10.00020	Structuur- en best.plannen	4.380.8117	Uitbestede werkzaamh.	40.000	40.000	-	-
21	1	Extra capaciteit handhaving recreatieparken	4.08.10.00020	Structuur- en best.plannen	4.380.8117	Uitbestede werkzaamh.	60.000	60.000	-	-
20	1	Ruimtelijke ordening, formatie Omgevingswet	4.08.10.00030	Omgevingswet	4.380.8117	Uitbestede werkzaamh.	142.000	48.000	-	-
						subtotaal	484.500	414.350	267.043	262.737
Programma 02 - Economie en werk										
Blz. KN		Omschrijving		Omschrijving kostenpl		Omschrijving kostensoort	2018	2019	2020	2021
30	3	Groot/spraakmakend evenement	4.03.10.00010	Stimulering econ.zaken	4.436.8108	Subsidies ver., sticht., etc.	50.000	50.000	-	-
31	3	Voorbereiding EK Children c.a. CH Wolden	4.03.10.00010	Stimulering econ.zaken	4.380.8117	Uitbestede werkzaamh.	5.000	-	-	-
29	3	Werkbudget recreatie & toerisme	4.05.70.40000	Algemene subsidie toerisme	4.380.8117	Uitbestede werkzaamh.	15.000	15.000	15.000	15.000
30	3	Onderhoud wandelnetwerk Ruinen-R'wold-Echten	4.05.70.40000	Algemene subsidie toerisme	4.433.8110	Bijdr. Gem. Regeling	-	3.000	3.000	3.000
31	1	Hogere bijdrage Recreatieschap Drenthe	4.05.70.40000	Algemene subsidie toerisme	4.433.8110	Bijdr. Gem. Regeling	15.975	15.975	15.975	15.975
33	1	Vervallen bijdrage Tourist Info Drenthe	4.05.70.40000	Algemene subsidie toerisme	4.420.1108	Subsidies aan marktpr.	-7.500	-7.500	-7.500	-7.500
32	1	Uitvoering Wsw en herstructurering GR	4.06.40.00000	Sociale werkvoorziening	4.433.6123	Bijdr. Gem. Regeling	Pm	Pm	Pm	Pm
						subtotaal	78.475	76.475	26.475	26.475

Programma 03 - Sociaal beleid en onderwijs										
BLZ. KN	Omschrijving		Omschrijving kostenpl		Omschrijving kostensoort	2018	2019	2020	2021	
37	1	Onderwijsachterstandenbeleid, VVE	4.06.10.20000	Jeugdbeleid	4.380.8117	Uitbestede werkzaamh.	158.207	154.559	154.559	154.559
37	1	Onderwijsachterstandenbeleid, VVE (GROB)	4.06.10.20000	Jeugdbeleid	5.431.1105	Uitkering Rijk	-158.207	-154.559	-154.559	-154.559
37	3	Ronde van Drenthe	4.05.10.10000	Sportact./evenementen	4.438.8113	Subsidies en bijdragen	5.000	15.000	-	-
38	3	Budget sportfunctionarissen	4.04.30.30000	Leerplicht gem.lasten/baten	4.432.8109	Bijdr.sport Drenthe	26.250	26.250	15.000	15.000
50	2	Buitensportvelden, indexering	Diverse	Diverse	4.380.8161	Onderhoud terreinen	2.000	2.000	2.000	2.000
39	3	Aanleg kunstgrasveld Koekange	4.05.20.30200	Sportpark Koekange	4.730.9101	Kapitaallasten	-	40.583	37.031	33.816
40	3	(Ver)nieuwbouw/renovatie sporthal ca Zuidwolde	4.05.20.10500	Sporthal Zuidwolde	4.730.9101	Kapitaallasten	-	100.250	96.844	93.559
41	3	Culturele alliantie/verstevigen cultuur	4.05.30.30050	Creatieve en culturele vorming	4.438.8113	Subsidies en bijdragen	16.027	16.027	16.027	-
42	1	Scenariokeuze bibliotheekwerk	4.05.60.00010	Bibliotheekwerk beheer geb.	4.436.8108	Subs.ver.,sticht.,e.d.	120.000	120.000	120.000	-
42	1	Harmonisatie kinderopvang / peuterspeelwerk	4.04.30.40000	Peuterspeelzalen	4.420.1108	Bijdr.ver.en instellingen	-47.051	-30.008	-12.965	4.078
44	1	Armoedebestrijding kinderen (Klijnsma-gelden)	4.06.30.20000	Bijzondere bijstand	4.341.6109	Verstrekingen in natura	79.268	79.268	79.268	79.268
44	2	Verhogen minanorm van 110% naar 120%	4.06.30.20000	Bijzondere bijstand	4.341.6109	Verstrekingen in natura	50.000	50.000	50.000	50.000
44	1	Lagere inkomensgrens en vrijlaten vermogen minima	4.06.60.00000	WMO-voorzieningen	4.341.6101	Wmo rolstoelen	-	-	-	-
46	1	Kwaliteitsimpuls Veilig Thuis Drenthe (VTD/GGD).	4.07.10.00000	Gezondheidszorg	4.433.8110	Overige ink.overdr.	15.000	15.000	15.000	15.000
43	2	Lagere huurinkomsten kinderdagverblijven	4.06.10.10100	Gezondheidszorg	5.360.2101	Verhuur gebouwen	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000
						subtotaal	246.494	414.370	398.205	272.721
Programma 04 - Dienstverlening										
BLZ. KN	Omschrijving		Omschrijving kostenpl		Omschrijving kostensoort	2018	2019	2020	2021	
52	3	Evaluatie rol/werkwijze raad	4.00.10.00000	Gemeenteraad	4.380.8101	Diverse kosten	2.500	2.500	2.500	2.500
53	3	Opkomstbevordering raadsverkiezingen	4.00.10.00000	Gemeenteraad	4.380.8101	Diverse kosten	3.000	-	-	-
53	1	Inwerken nieuwe raad	4.00.10.00000	Gemeenteraad	4.380.8101	Diverse kosten	12.500	-	-	-
57	2	Trendmatige verhoging salarissen etc.	4.00.10.10000	Burgemeester	4.110.0100	Salarissen etc.	7.000	7.000	7.000	7.000
57	2	Trendmatige verhoging salarissen etc.	4.00.10.20000	Wethouders	4.110.0100	Salarissen etc.	16.000	16.000	16.000	16.000
58	2	Toename accountantskosten	4.00.10.60000	Rekenkamer, account.controle	4.380.1103	Accountantskosten	20.000	20.000	20.000	20.000
58	2	Verkiezingen, aanpassing raming	4.00.20.40000	Verkiezingen	Diverse	Diverse	-30.000	-	3.000	-
57	2	Trendmatige verhoging salarissen etc.	4.00.20.30000	Huwelijksvoltrekkingen	4.110.0100	Salarissen etc.	3.000	3.000	3.000	3.000
58	2	Lagere afdracht rijksleges reisdocumenten	4.00.20.50000	Leges reisdocumenten	4.431.2101	Ink.overdr.aan het Rijk	54.765	-39.277	-39.277	-39.277
58	2	Lagere ontvangst gemeenteleges reisdocumenten	4.00.20.50000	Leges reisdocumenten	5.370.2103	Overige leges	36.496	117.668	117.668	107.668
58	2	Lagere ontvangst rijksleges reisdocumenten	4.00.20.50000	Leges reisdocumenten	5.370.2104	Rijksleges	-54.765	39.277	39.277	39.277
58	2	Hogere afdracht rijksleges rijbewijzen	4.00.20.50100	Leges rijbewijzen	4.431.2101	Ink.overdr.aan het Rijk	11.356	12.568	12.568	12.568
58	2	Hogere ontvangst gemeenteleges rijbewijzen	4.00.20.50100	Leges rijbewijzen	5.370.2103	Overige leges	-18.150	-21.744	-21.744	-21.744
58	2	Hogere ontvangst rijksleges rijbewijzen	4.00.20.50100	Leges rijbewijzen	5.370.2104	Rijksleges	-11.356	-12.568	-12.568	-12.568
55	2	Extra capaciteit dienstverlening Basisreg.Personen	4.00.20.60000	Gemeentewinkel	4.380.8117	Uitbestede werkzaamh.	15.000	-	-	-
56	2	Burgerparticipatie (Verdieping), extra formatie	4.06.10.50000	Burger- en kernparticipatie	4.380.8117	Uitbestede werkzaamh.	30.000	-	-	-
55	1	De Verdieping (Initiatiefrijk De Wolden)	7.200.02001	De Verdieping	4.320.8101	Investerings	-	-	-	-
						subtotaal	97.346	144.424	147.424	134.424
Programma 05 - Financiën en bedrijfsvoering										
BLZ. KN	Omschrijving		Omschrijving kostenpl		Omschrijving kostensoort	2018	2019	2020	2021	
64	2	Gevolgen (decembercirculaire 2016) gemeentefonds	4.00.70.00000	Uitkeringen gemeentefonds	5.431.1100	Uitkering gemeentefonds	-79.000	-79.000	-79.000	-79.000
64	2	Gevolgen (meicirculaire 2017) gemeentefonds	4.00.70.00000	Uitkeringen gemeentefonds	5.431.1100	Uitkering gemeentefonds	-168.000	-340.000	-512.000	-683.000
64	2	Gevolgen mutatie harmaonisatie kinderopvang	4.00.70.00000	Uitkeringen gemeentefonds	5.431.1100	Uitkering gemeentefonds	47.051	30.008	12.965	-4.078
63	2	Ontwikkeling kapitaallasten	Diverse	Diverse kostenplaatsen	4.730.9101	Kapitaallasten	27.722	27.693	27.464	27.235
62	1	Herziening onderhoudsplan gebouwen	Diverse	Diverse kostenplaatsen	diverse	Groot/klein onderhoud	Pm	Pm	Pm	Pm
63	2	Hogere bijdrage SWO	4.00.40.00000	Bedrijfsvoering	4.433.8110	Bijdrage gemeensch.reg.	137.000	275.000	412.000	550.000
63	2	Prijsinflatie onderhoudsbudgetten	Diverse	Diverse kostenplaatsen	diverse	Onderhoud	34.000	68.000	103.000	136.000
61	3	Burgers betrekken bij WOZ-taxaties	4.09.30.00001	Her- en taxaties WOZ	4.380.8101	Diverse kosten	15.000	Pm	Pm	Pm
60	2	Gevolgen invoering vennootschapsbelasting	4.00.90.00000	Vennootschapsbelasting	4.210.4105	Vennootschapsbelasting	10.000	10.000	10.000	10.000
						subtotaal	23.773	-8.299	-25.571	-42.843
						Totaal-generaal	930.588	1.041.320	813.576	653.514

